

ԽԱՂԱՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ ՆՎԻՐՎԱԾ ՀԱՎԱՔ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՒՄ

Երկրագնդի ողջ մարդկությանը մտահոգող ամենակարևոր հարցն այսօր ուղիների որոնումն է՝ մարդկությունն ու ողջ երկիր մոլորակը ազատելու հնարավոր չարաղետ պատերազմից, որը կարող է կործանել Աստվածային հրաշալիքներով լի այս երկիրը: Խաղաղության պահպանման համար մեր օրերում աշխարհի տարբեր երկրներում տեղի են ունենում բանակցություններ, համաժողովներ, ցույցեր և այլն: Այսպիսի մի միջոցառում էր նաև սույն թվականի փետրվարի 14—16 օրերին Մոսկվայում կայացած համաժողովը, որին իր մասնակցությունը բերեց նաև Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին՝ գլխավորությամբ Վեհափառ Հայրապետի:

Այս առթիվ մարտի 4-ին, չորեքշաբթի օրը, երեկոյան ժամերգությունից հետո, լեւի-լեցուն էր Վեհարանի հանդիսությունների դահլիճը: Վերոհիշյալ խաղաղության համաժողովի ընթացքին ու որոշումներին ավելի ամբողջական կերպով ծանոթանալու համար Մայր Աթոռ էին հրավիրվել Արարատյան Հայրապետական թեմի հոգևորականները, Վրաստանի ու Ադրբեջանի առաջնորդ սրբազան հայրերը, Եկեղեցական խորհուրդների նախագահներ: Հավաքին ներկա էր նաև ուխտավորաբար Մայր Աթոռում գտնվող Եգիպտոսի հայոց թեմի առաջնորդ գերաշնորհ Տ. Զավեն արքեպս. Չինչինյանը:

Հավաքի բացման խոսքով հանդես եկավ Մայր տաճարի լուսարարապետ գերաշնորհ Տ. Հուսիկ արքեպս. Սանթուրյանը.

ԳԵՐԱԾՆՈՐՀ Տ. ՀՈՒՍԻԿ ԱՐԻԵՊՍ. ՍԱՆԹՈՒՐՅԱՆԻ ԽՈՍԲԸ

Վեհափառ Տեր, գերաշնորհ և հոգեշնորհ հայրեր, արժանապատիվ հայրեր, սիրելի սաներ և ներկաներ:

Մեզ բոլորիս հայտնի է, որ անցնող ամսի 14—16-ը, երեք օրերի ընթաց-

քում, Մոսկվայում տեղի ունեցավ մի մեծ համաժողով՝ ֆորում, որին մասնակցեցին ավելի քան հազար ներկայացուցիչներ ինչպես Սովետական Միության, այնպես էլ արտասահմանյան զանազան երկրներից: Այդ համաժողովում ճառով հանդես եկավ մեր պետության ղեկավարը՝ Միխայիլ Գորբաչովը, որի բովանդակային ու խաղաղասիրական ճառը մեծ արձագանք գտավ և՛ մեր երկրում, և՛ արտասահմանում: Համաժողովի նպատակն էր աշխարհը միջուկազերծ դարձնել և ապահովել մարդկային կյանքի հարատևությունը երկրի վրա: Ուրախությամբ պիտի ասեմ, որ այս անգամ ևս այդ պատմական մեծ ժողովին Հայոց Առաքելական Եկեղեցին ներկայացրեց Ամենայն Հայոց Վազգեն Առաջին Հայրապետը, իրեն ուղեկիցներ ունենալով չորս եպիսկոպոսներ. Տիրայր արքեպս. Մարտիրոսյան՝ Ռումինիայի թեմի առաջնորդ, Գյուտ եպս. Նազգաշյան՝ Փարիզի թեմի առաջնորդ, Վազգեն եպս. Քեշիշյան՝ Կանադայի թեմի առաջնորդ, ինչպես նաև Ամենիա սրբազանը՝ Ադրբեջանի թեմի առաջնորդ, որ որպես թարգման ուղեկցում էր Վեհափառին այդ համաժողովում:

Վեհափառ Հայրապետն իր գահակալության ավելի քան երեսուն տարիների ընթացքում բազմաթիվ անգամներ եղել է միջազգային, միջեկեղեցական, համամիութենական խաղաղության նվիրված համաժողովների և իր խոսքն ասել: Այս անգամ ևս Վեհափառ Հայրապետն այդ պատվավոր ֆորումում իր ձայնը լսելի դարձրեց՝ հանուն աշխարհի խաղաղության, հանուն զինաթափման, հանուն պետությունների փոխըմբռնման և շինարար գործակցության: Այս փաստը մի անգամ ևս ցույց է տալիս, որ Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին, գլխավորությամբ Վեհափառ Հայրապետի, կանգնած է խաղաղասիրական ուժերի դիրքերում: Անշուշտ այդ համաժողովում այլ անձինք ևս խոսք առին. քաղաքական գործիչներ, հոգեվորականներ, մտավորականներ, որոնց հայացքների մեջ մի ընդհանրություն կար՝ դա աշխարհը միջուկազերծ պահելն է և երկրի վրա մարդկային կյանքը ապահովելը, որպեսզի մարդիկ այս մոլորակի վրա ապրեն խաղաղ ու երջանիկ: Այս մտահոգությունը, անհամապատասխանությունը ցուցաբերեցին բոլորը՝ անկախ իրենց տարբեր աշխարհայացքներից:

Պետք է նկատել, որ միայն երկրորդ համաշխարհային պատերազմում մարդկությունը շուրջ հիսուն միլիոն զոհ տվեց: Իսկ եթե, Աստված մի արասցե, երրորդ համաշխարհային պատերազմը տեղի ունենա, մարդկային կորուստները շատ ավելին պիտի լինեն: Նույնիսկ այն կարծիքը կա, թե կյանքի վերացում կարող է տեղի ունենալ մեր մոլորակի վրա: Ահա թե ինչու բոլոր խաղաղասեր ուժերը այսօր միասին աշխատանք են տանում, որ նման պատերազմ տեղի չունենա: Ես այս առիթով ուզում եմ խոր շնորհակալություն հայտնել մեր կառավարությանը, Միութենական կառավարությանը, որն անշեղորեն խաղաղասիրական քաղաքականություն է վարում: Դուք բոլորդ գիտեք, որ մի քանի օրեր առաջ Միխայիլ Գորբաչովը հանդես եկավ մեր առաջարկությամբ՝ եվրոպայում գտնվող միջուկային կայանները վերացնել: Սա ևս մի փաստ է, որ մեր կառավարությունը մեծ աշխատանք է տանում, որպեսզի մեր մոլորակի մթնոլորտը առողջացվի, և որ սպառազինությունների մրցավազքը աստիճանաբար դանդաղեցվի և վերացվի: Մենք այս առիթով, անշուշտ, մեր խորին շնորհակալությունը պիտի հայտնենք մեր կառավարությանը, մենք՝ հատկապես Մայր Աթոռի միաբաններս, բոլոր հոգևորականներս, որովհետև մեր առա-

քելությունն իսկ դա է՝ խաղաղություն քարոզել, խաղաղություն կամենալ աշխարհին:

Ապա խոսք առավ Ադրբեջանի հայոց թեմի առաջնորդ Անանիա եպս. Արաբաջյանը և ներկաներին մանրամասնորեն պատմեց ֆորումի աշխատանքների մասին (տես էջ 13):

Հավաքը եզրափակվեց Վեհափառ Հայրապետի հետևյալ խոսքով.

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՈՍՔԸ ՎԵՀԱՐԱՆՈՒՄ ՄԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՎԱՔԻՆ

Մեծ գոհունակությամբ ողջունում եմ ձեր բոլորի ներկայությունը այստեղ: Քիչ առիթներ ունենում եմ այսպես համախոսման տեսնելու ձեզ, որի համար իմ ուրախությունն եմ հայտնում: Եվ, վստահ եղեք, ես միշտ պիտի ուզեի, որ նաև այլ առիթներով այստեղ հավաքվեք՝ դուք մեզ լսելու, մենք էլ ձեզ լսելու համար:

Նաև իմ գոհունակությունը կուզեմ հայտնել Անանիա սրբազանին, այսօրվա ամփոփ, բովանդակալից զեկուցման համար, որով հստակ կերպով ներկայացրեց Մոսկվայի ֆորումի գործունեության պատկերը:

Դուք բոլորդ Սուրբ Գիրք քիչ-շատ իմանում եք: Հիմ կտակարանում նշանավոր պատմվածքը կա Հուդիթի և Հողոփեռնեսի մասին: Հրեա ժողովուրդը մեր ազգին բախտակից եղած է, տակավին հնագույն ժամանակներից: Հրեա ժողովուրդը շատ անգամ հարձակումների ենթարկված է և կոտորված: Մեր թվագրությունից առաջ, Ասորեստանի բռնակալներից գորավար Հողոփեռնեսը մեծ բանակով հարձակվեց Հրեաստանի վրա: Հրեաները ահարկու վտանգի մեջ էին, փորձում էին դիմադրել, սակայն նրանց կացությունը մնում էր ողբերգական: Ահա այդ ճակատագրական պահին, հրեա ժողովուրդի ծոցից ծնած գեղեցիկ և քաջարի մի կին՝ Հուդիթ անունով, մի հնարքի դիմեց՝ ներկայանալ Հողոփեռնեսին, իբրև նրա կողմնակից, հրապուրի նրան իր կանացի գեղեցկությամբ, և ապա նրան սպանի: Եվ այդպես էլ արեց, նրա գլուխը կտրեց գիշերը, խնջույքից հետո: Թշնամի գորքը լսելով իրենց գորավարի գլխատման մասին, կռվի դաշտը թողնում ու փախչում է: Հրեաները այսպիսով ազատվում են բնաջնջումից: Այս թեմայի վրա ֆրանսիացի մի դրամատուրգ, մի թատերգություն է գրած, որը ես տեսել եմ Բուխարեստում՝ պատերազմից առաջ: Ներկայացումի ընթացքին հաղթական Հողոփեռնեսը գոռոզ հոգեբանությամբ, իբրև գերագույն ինքնագնահատանք, բացականչում է. «Ես ավերակների ճարտարապետ եմ»: Դժբախտաբար, պատմության ընթացքում բազում Հողոփեռնեսներ, բազում ավերակների ճարտարապետներ են եղել: Հենց մեր ազգային պատմությունը բազում վկայություններ ունի՝ Վարդանանց շրջանից մինչև գրեթե մեր օրերը, հատկապես 1915 թվականին, երբ Թալեաթ փաշան էլ նույն գոռոզությամբ պիտի բացականչեր, թե ինքն էլ ավերակների ճարտարապետ է: Այո՛, նա էլ ավերեց ամբողջ մի երկիր: Երկրորդ համաշխարհային պատերազմին ո՛վ էր Հիտլերը, եթե ոչ մի ահավոր Հողոփեռնես, որ այս անգամ գրեթե ամբողջ Եվրոպան, Գերմանիան էլ մեջը լինելով, ավերակի վերածեց, հիսուն միլիոն մարդկային զոհերով:

Ես այնտեղ՝ ֆորումի այդ համագումարին, լսելով մասնակից մարդկանց խաղաղասիրական արտահայտությունները, մարդիկ՝ եկած աշխարհի տարբեր երկրներից՝ հոգևորականներ, գրողներ, արվեստագետներ, հասարակական գործիչներ, տեսա, թե ինչքա՞ն մարդասիրական ոգի էր տիրում: Այդ մարդասիրական, խաղաղասիրական ոգին տիրապետում էր այն տեղապես ֆորումի ենթացքին: Այդպիսի մթնոլորտի մեջ մարդիկ մտածում էին դառնալ ոչ թե ավերակների ճարտարապետներ, այլ՝ նոր, խաղաղ և արդար մի աշխարհ կառուցող ճարտարապետներ: Մենք, իբրև հոգևորականներ, մաղթում ենք, որ այդ ոգին հաղթանակի: Մենք, իբրև հայեր, մեր անցյալի ողբերգական փորձառություններով, մի գուցե ավելի քան ուրիշներ, երազանքը ունենք մի խաղաղ ու անվտանգ աշխարհի կառուցման, որովհետև մենք՝ հայերս, տակավին չբուժված վերքեր ունենք:

Խաղաղություն ամենեցուն, ամեն:

Խաղաղության համաժողովին նվիրված հավաքն սվարտվեց խմբովին արտասանված Տերունական աղոթքով:

